

<https://doi.org/10.24101/logos.2017.31>

Gauta 2017 04 10

TOMAS KAVALIAUSKAS

Klaipėdos universitetas, Lietuva
Klaipėda University, Lithuania

URBANISTINĖS TRANSFORMACIJOS KULTŪROLOGINIŲ IR SOCIOEKONOMINIŲ POŽIŪRIAIS: KAUNO M. ŠILAINIŲ RAJONO ATVEJO ANALIZĖ

Urbanistic Transformations from the Perspectives
of Culturology and Socioeconomics: The Case Study
of Kaunas District of Šilainiai

SUMMARY

The article discusses the urbanistic hybridity of Kaunas district, Šilainiai, and it is analysed as a successfully transformed district both culturally and socioeconomically. The author discloses not only the architectural contrasts between the Soviet heritage of bloc buildings for „sleeping“ and modern private houses, but also a variety of businesses starting with food supermarkets and ending with small local markets. The article also analyzes this district as post-industrial. There are many entertainment services as well as art projects that intend to transform Šilainiai district into an art zone. In general, post-socialist perspectives bespeak of Šilainiai as of a multilayer district.

SANTRAUKA

Straipsnyje analizuojamas urbanistinis Kauno Šilainių rajono hibridiškumas traktuojant šį rajoną kaip sėkmingai transformuotą tiek kultūriškai, tiek socioekonomiškai. Autorius atskleidžia ne tik architektūrinius sovietinio blokinių namų paveldo ir modernių privačių namų kontrastus, bet ir verslo įvairovę, pradedant maisto prekybos centrais ir baigiant mažomis turgavietėmis. Straipsnyje šis rajonas taip pat analizuojamas kaip postindustrinis, nes jame esama daug pramogų paslaugų, daug meno projektų, kuriais siekiama transformuoti Šilainius į meno zonos rajoną. Reziumuojant galima teigti, kad postsocialistinės urbanistinės transformacijos liudija, jog kultūrologiniu ir socioekonominiu požiūriais Šilainiai yra daugiasluoksnis rajonas.

RAKTAŽODŽIAI: architektūrinis hibridiškumas, transformacijos, postindustrinė visuomenė, tapatybė.

KEY WORDS: Architectural hybridity, transformations, postindustrial society, identity.

IVADAS

Šiame straipsnyje aptariamas Kauno Šilainių rajono urbanistinis hibridiškas kaip sėkmingų kultūrinių ir socioekonominių transformacijų rezultatas. Apžvelgiami įvairūs urbanistiniai Šilainių rajono aspektai, atskleidžiantys architektūrinius sovietinio paveldo blokinių daugiabučių, modernių privačių namų ir prekybos centrų, sakralinės ar-

chitektūros ir Linkuvos dvaro kontrastus. Atkreipiamas dėmesys į meninius socialinius projektus, pateikiančius alternatyvią Šilainių rajono tapatybės interpretaciją. Šio straipsnio tikslas – aprašyti ir interpretuoti Šilainių rajono urbanistines transformacijas kultūrologiniu ir socioekonominiu požiūriais.

ŠILAINIŲ URBANISTINĖ LOKACIJA

Kauno Šilainių urbanistinė plėtra gerai atspindi tendencijas, susipinančias su kultūrinėmis ir socioekonominėmis transformacijomis, vykusiomis nuo 1990 m.

Šis rajonas, 1984 m. pastatytas kaip miegamasis rajonas, nuo 2000 m. plėtojosi itin dinamiškai. Prieš imant analizuoti tokią kaitą, pradžioje reikia atkreipti dėmesį į tai, kad Šilainiai nėra vienalytis miegamasis rajonas. Jei kalbėtume itin preciziškai, tai Šilainiai apima tik tai, kas yra iš dešinės pusės nuo Žemaičių plento pakilus Milikonijų kalva vykstant iki Klaipėdos–Vilniaus magistralės, nes dešinėje pusėje yra Milikoniai ir Slėniai. Atitinkamai net vidurinė mokykla yra pavadinta Milikonijų, o ne Šilainių mokykla.

Paradoksalu, bet Šilainių seniūnija ir viešoji biblioteka yra būtent Milikonijų pusėje. Tai tikriausiai liudija, kad stokojama konsensuso dėl Šilainių teritorijos pavadinimų. Neatsitiktinai kauniečiai šnekamojoje kasdienėje kalboje, ypač šio rajono gyventojai, neskirsto Šilainių į Milikonius ir Slėnius, o supla-

ka į vieną apibendrinamąjį Šilainių pavadinimą.

Dėl tikslumo reikia pasakyti, kad netgi Milikoniai ir Slėniai turi fiziškai aiškų riboženklį – tai Prūsų gatvė, kuri net ne gatvė, o magistralės standartus atitinkantis trumpas kelio ruožas, kuris turėtų būti vadinamas bent jau prospektu, einantis nuo Baltijos gatvės iki Baltų prospekto. Slėniai baigiasi arba prasideda (nelygu koks atskaitos taškas, toks nesusipratimas dažnai įvyksta dėl Kauno Laisvės alėjos, nežinant, kad ji prasideda nuo Parodos kalno) sulig Kauno klinicine ir infencine ligoninėmis. Prie jų simboliškai yra galutinė viešojo transporto stotelė, kur užbaigiamas 3-io, 10-imto, 39-o autobusų, 55-o ir 52-o „Kautros“ mikroautobusų maršrutas. Tai byloja gerą susisiekimo sistemą. O kitoje Šilainių pusėje, toje „tikrojoje“ Šilainių dalyje, šio rajono aiškiausias pabaigos riboženklis būtų viadukas per Klaipėdos–Vilniaus magistralę į „Mėgos“ didmeninį prekybos centrą, sujungtą su „Senukais“.

ŠILAINIŲ ARCHITEKTŪRA

Architektūrinis požiūris Šilainiuose iki 2000 m. dominavo sovietmečio miegamųjų rajonų blokinių namų stiliaus devynaukščiai ir penkiaaukščiai namai (yra vienas kitas dvylikaaukštis). Tiesa, Milikonijų dalyje, Baltijos gatvėje nelyginių skaičių pusėje buvo pastatyti mūriniai daugiaaukščiai, o lyginių skaičių pusėje palikti blokiniai. Šis blokinių daugiaaukščių pastatų dominavimas po 1990 m. buvo sušvelnintas žaluma tarp vaikų darželių ir mokyklų, įkurti keli stadionai, skirti mokiniams sportuoti, tačiau puikiai tinkantys ir vietiniams gyventojams vasaros vakarais. Ypač išsiskiria Santarvės parkas, esantis Žiemgalių gatvėje. Šį parką artimiausiu metu ruošiamasi iš esmės atnaujinti.

Tačiau per pastaruosius dešimt metų blokinių namų pilkumą išryškino čia kontrastą kurianti individualių namų, statomų tarp Baltų prospekto ir Devintojo forto, gausa. Šis plotas 1990 m. nebuvo apgyvendintas, šalia iškilusių daugiaaukščių atrodė kaip dykynė. Dėl naujų individualių namų šioje atkarpoje atsirado ir daugybė naujų gatvelių, jos asfaltuotos ir, gyventojams palei savo tvoras pasodinus tujų ir pušaičių, estetizuotos.

Kita vertus, „miegamąjį“ rajono pilkumą bet kada gali išnykti, jei namai būtų masiškai renovuojami, apšiltinti blokiniai namai taptų spalvingi. Keletas tokių namų jau atsirado tiek „tikruosiuose“ Šilainiuose, tiek Slėnių dalyje prie Kauno klinikinės ligoninės. Nors daug kas pasakytų, kad fasadas su linksmomis spalvomis slepia naujas šių renovacijų problemas, tokias, kaip pelėsis, vis dėlto

vizualus sovietmečio „miegamąjį“ blokinių namų išpūdis keičiasi, jis gerėja. Tai gali būti tik iliuzija, slepianti tikrąją tiesą, nes už jaukaus, atnaujinto fasado gali slypėti statinio vidaus problemos. Tačiau žvelgiant į renovuotus daugiabučius šiek tiek „naiviu“ žvilgsniu, galima matyti, kaip pilką bloko spalvą žaismingai keičia geltona, balta, oranžinė. Čia galima perfrazuoti filosofinį klausimą: ar šios spalvos tik maskuoja esminę pilkumą, ar pradeda vykti kažkokios esminės transformacijos, kurios ne tik mūrus, bet ir žmogaus egzistenciją nudažo nebe pilka, o ryškiomis spalvomis, arba, klausiant kitaip, ar tos spalvos atspindi pakitusią egzistencinę nuotaiką, gyventojų būseną, santykį su savo būstu?

Renovuotų spalvingų namų yra ganėtinai mažai. Tačiau spalvingi čerpių stogai ant naujų kotedžų bei naujai pastatyti privačių namų vizualiai atspindi skirtingas architektūrinės patirtis ir būkles. Jei ši naujų privačių namų atkarpa labiau priskirtina Milikonijams, tuomet reikia pasakyti, kad tokia nuosavų namų oazė yra ir „tikrųjų“ Šilainių rajone, ji įsispraudusi tarp Žemaičių plento ir Rietavo gatvės. Tačiau jų statybos laikotarpis keliais dešimtmečiais ankstesnis. Pastarosios individualių namų architektūrinė fantazija smarkiai nusileidžia Milikonijų individualių namų ruožui, jaučiamas 1980-ųjų projektavimo stilius, kurį kai kurie savininkai akivaizdžiai mėgina modifikuoti prilipdydami balkonėlius ar statydami jaukius prieangius, taigi vėlgi daugiabučių gyventojams pabrėžiant skirtingas savo architektūrinės patirtis ir būkles.

Naujasis Milikonių individualių namų bumai ne tik kontrastuoja su kitoje Baltų prospekto pusėje esančiais pilkais blokinių daugiabučiais, bet ir atspindi socialinę nelygybę. Socialinė nelygybė ir nauji architektūriniai vėjai, lydinti ekonominių sprendimų dėl autonominio šildymo, itin rėžia akį, kai tarp blokinių devynaukščių surandamas žemės plotas naujo keturių butų dviaukščio namo statybai. Toks atvejis itin ryškus Milikoniuose tarp Jono Pauliaus II-ojo gimnazijos ir Žiemgalių gatvės, kur prieš porą metų pastatytas ir apgyvendintas toks modernus, ekonomiškasis namas su terasomis. Privati to namo teritorija, apmūryta tomis pačiomis tamsiai raudonos spalvos plytomis, kaip ir pats namas, atskleidžia gana įdomią koncepciją: trijų aukštų daugiabutis turi privačią teri-

toriją sovietinio tipo blokinių devynaukščių namų apsuptyje. Toje privačioje teritorijoje įrengta vaikų žaidimų aikštelė ir lauko židynys. Tačiau privatumas yra santykinis, nes gana aukšta tvora apsaugo nuo didelio srauto žmonių, einančių į Žiemgalių autobusų stotelę, tačiau neapsaugo nuo žvilgsnių iš greta stovinčių devynaukščių.

Tokių architektūrinių inkluzų galima rasti ir Slėniuose, tiesa, erdvės požiūriu įspūdis keičiasi dėl greta esančios itin erdvios Prūsų gatvės, prie kurios išsiriakavo daugybė privačių namų. Naujų modernių daugiabučių ir kotedžų atsiradimas sovietinių blokinių daugiabučių apsuptyje atspindi tiek skirtingus socialinės tikrovės laikotarpius, tiek architektūrinę estetiką bei vertybes, tiek gyventojų skirtingas urbanistines jausenas.

ŠILAINIŲ SOCIOEKONOMINĖ DINAMIKA

Urbanistinio inkluzo principu Šilainiuose įsikūrė galybė prekybos centrų, tokių kaip „Maxima“, „Rimi“, „Iki“, „Taupyk“, „Šilas“ ir „Norfa“. Jų tiek daug, kad pasirinkimo komfortas nepalyginamas, pavyzdžiui, su Panemunės rajonu, kur tėra viena vieno X „Maxima“. Tai reiškia, kad ir vaistinių, ir bankomatų skaičius taip pat nepalyginamas. Šiuo požiūriu Šilainiai atrodo modernūs ir nekilnojamojo turto sektoriuje patrauklesni už kitus rajonus.

Kalbant apie didmeninių prekybos centrų išsikerojimą Šilainiuose, reikia paminėti ir „Lidl“, kurio atsiradimas Lietuvoje sukėlė vartotojų audrą. Pirmųjų savaičių eilės prie Šilainių „Lidl“ priminė sovietmečio laikus, kai žmonės lauk-

davo valandų valandas galimybės patekti į parduotuvę, o po to vėl stovėti eilėse prie kasų. Skirtumas tas, kad sovietmečiu eilės susidarydavo dėl pasiūlos ir paklausos disbalanso, o į „Lidl“ žmonės suplūdo dėl per atidarymą pasiūlytų pigesnių maisto produktų.

Tai išryškino kapitalizmo grobuoniškumą ir pakoregavo kainas bei akcijinių prekių kiekį kituose prekybos centruose. Tokiame kontekste „Lidl“ fenomenas atskleidė visai ne tą vartotojiškumo aspektą, apie kurį kritiškai kalbėjo Jeanas Baudrillard'as *Vartotojiškoje visuomenėje*¹, traktuodamas konsumerizmą kaip kapitalizmo primestą gyvenimo būdo kodą – vartoti ne tik daiktus, bet ir prekinis ženklus, vaizdus, paslaugas, o kasdienio

buitinio lygmens vartojimą. Nors negalima teigti, kad „Lidl“ reklama neužhipnotizavo gyventojų, panaudodama A. Sabonio vardą ir įvaizdį, vis dėlto net ir pats „Lidl“ neslėpė, kad atėjo į Lietuvos rinką nusitaikęs į konkretų socialinį „proletariatą“ ir „vargdienių“ sluoksnį. Nors kaip žiniasklaidoje buvo skelbiama, „Lidl“ kainos turtingesnėse Europos šalyse mažesnės.

Šis reiškinys, kai nusidriekė milžiniškos eilės prie „Lidl“, tapo nors ir trumpalaikiu, bet įsimintinu Šilainių reiškiniumi. Juk žmonės, apsigyvenę palapinėse, kad per atidarymą būtų pirmieji, fotografavosi ir savo (ar ne savo) noru buvo paviešinti *Delfi.lt* portale. Toks socialinis reiškinys simbolizuoja visuomenės socialinę nelygybę, kurią neva turėjo išlyginti A. Sabonio reklama, pristatanti „Lidl“ kaip socialinį teisingumą užtikrinanti prekybos centrą.

Įdomu, netgi ekonomiškai fenomenalu tai, kad net ir esant tokiai prekybos centrų gausai bei įvairovei, Šilainiuose liko vietos ir individualiam turgaviečių verslui. Šilainių turgus išsilaiko net ir būdamas greta „Hyper Maximos“ ir „Lidl“. Tai – klasikinis lietuviškas turgus.

Socioekonominiu požiūriu pastaruju metu sėkmės apraiškų matyti ir kartą per savaitę atidaromame turgelyje Žemaičių plente, „Iki“ prekybos centro aikštelėje, kur prekiaujama medumi, sūriais, vaisiais, duonos gaminiiais, nors greta, už kelių žingsnių, nuolat veikia turgavietės tipo kioskeliai, kuriuose siūlomi panašūs produktai. Maža to, lygiai toje pačioje vietoje, tik kitoje Žemaičių plento pusėje, taip pat yra visa virtinė turgavietės tipo kioskelių, kur prekiau-

jama mėsa, vaisiais ir daržovėmis. Tai, kad šie kioskeliai stovi dešimtmečiais, liudija jų populiarumą.

Panašus vaizdas yra ir Milikoniuose prie Žiemgalių autobuso stotelės, mat čia tiek iš vienos gatvės pusės, tiek iš kitos taip pat galima išvysti turgavietės tipo kioskus ar parduotuvėlę, kurioje pagal sovietmečio tradiciją nėra savitarnos.

2016-ais metais Prūsų gatvėje ties Milikonų ir Slėnių riba imtasi atgaivinti vadinamojo Montmartro turgavietę. Į socioekonominę deskripciją reikėtų įtraukti tai, kad čia jau veikia kirpykla, duonos gaminių parduotuvėlė, taip pat atidaryta solidaus interjero „Gyvo alaus“ aludė, kur siūlomas aukštos kokybės pilstomas alus ir „Berlino bistro“ greitojo maisto restoranai. Šios aludės vieta tokia unikali, kad lankytojai gali būti ne tik viduje, bet ir lauke iš dviejų skirtingų pusių: iš vienos pusės atsiveria vaizdas į Prūsų gatvę, palei kurią per pastaruosius penkerius metus atsirado visa virtinė solidžių privačių namų ir modernių kotedžų, iš kitos pusės – vidinis Montmartro turgavietės kiemelis, virš kurio atsiveria blokinių pilkų daugiabučių namų reljefas.

Žvelgiant į šį Kauno rajoną iš populiariosios kultūros perspektyvos, pamintini žmonių sambūriai savaitgaliais Baltų prospekte prie „Oazės“ pramogų centro, kur vyksta koncertai ir yra įkurtas *boulingo* klubas. Šis pramogų centras simbolizuoja Šilainių transformaciją ne tik iš socializmo į kapitalizmą, ką būtų galima giliau analizuoti kaip išskirtinį Vidurio Rytų Europos sėkmės fenomeną², bet ir transformaciją iš industrinės visuomenės į postindustrinę³, kuri, nors

ir labai vėluoja dėl buvusio socializmo, vis dėlto savo urbanistine struktūra ir ekonomine ideologija sutampa su „Vakarų“ postindustrializacija. Juk prekiaujama ne tik daiktais – vartojamos ir pramoginės paslaugos.

Sporto klube „Impuls“ (nuo 2017 m. – „Lemon Gym“), kuris įkurtas tame pačiame pastate, kaip ir „Oazės“ pramogų kompleksas, narystė reiškė ne tik sportą, bet ir galimybę naudotis pirtimi ir baseinu. Jei atkreipsime dėmesį, kad tame pačiame pastate esantis pramoginis *boulingas* bei koncertų salė „Oazė“ yra neatsitiktinis hibridinis paslaugų paketas, kad jie vienas kitą papildo, gausime ne šiaip įvairių paslaugų mišinį, bet ir postindustrinės Šilainių visuomenės pavyzdį bei simbolį. Maža to, „Oazė“ labai gerai atspindi skirtingas klases ir skirtingo gyvenimo būdo klientūrą, besibūriuojančią prie šio pastato įėjimo su skirtingais elgesio ir drabužių kodais. Vienas ryškių pavyzdžių būtų klubo „Impuls“ administracijos užrašas, įspėjantis dėl rūkymo prieš įeinant į Oazės pastatą: „Mes už sveiką gyvenimo būdą“. Prie šio užrašo būriuojasi ne sporto klubo nariai, o rū-

kantieji „Oazės“ pramogų vartotojai, taip išryškindami skirtingus gyvenimo įpročius. Greta šio pramogų centro įkurtas dar vienas prekybos centras „Šilas“, o šalia jo – „Suši“ greitojo maisto restoranas. Įdomu tai, kad šis greitojo maisto restoranas atitinka greta esančio „Impuls“ klubo kultūristų ir fitneso sportininkų interesus; kitoje „Šilo“ pastato pusėje įkurtas greitojo maisto restoranas „ant ratų“ pavadinimu „Street food“, greta kurio būriuojasi paaugliai arba automobiliuose užsakymo laukiančios jaunos poros.

Šilainiuose yra ir klasikinių restoranų. Iškiliausias būtų Baltų prospekte esanti „Bernelių užėiga“, turinti nemažą vidinį kiemą, pritaikytą vaikams. Dažnai čia švenčiamos vestuvės, krikštynos, rengiami gedulingi pietūs. Be to, tame pačiame prospekte įkurtas ukrainiečių restoranas, sulaukiantis mažai klientų. Jis pavadintas „Pas Kazokus: ukrainiečių restoranas“. Atsižvelgiant į tai, kad šis restoranas įkurtas 2014 m., tikėtina, jog savininkas apeliavo į tai, kad lietuviai jautriai reagavo į Krymo aneksiją bei karą Rytų Ukrainoje.

ŠILAINIAI: NUO SAKRALINĖS ARCHITEKTŪROS IKI MENO PROJEKTŲ

Prie šių urbanistinių transformacijų būtina paminėti ir sakralinės architektūros atvejus. „Tikrujų“ Šilainių pusėje, prie pat Milikonių kalvos, pastatyta raudonų plytų Katalikų bažnyčia nyki tiek eksterjeru, tiek interjeru. Kitoje gatvės pusėje įsikūręs gėlių kioskas sėkmingai plėtoja savo verslą teikdamas paslaugas vestuvėms ir laidotuvėms. O štai Milikonių

Baltų prospekte esanti Jono Pauliaus II pradžios mokykla „prasitęsė“ kitoje Baltų prospekto pusėje: buvo pastatyta vieno aukšto koplyčia tarp jau minėtų nuosavų namų. Ta proga atsirado nauja pėsčiųjų perėja per Baltų prospektą ir estetizuotas takas iki koplyčios, prie kurios sukurtas gėlynas, padaryti suoliukai ir vingiuojantys žvyro takeliai. Šioje koply-

čioje sekmadieniais vyksta pamaldos, visi tikintieji dažnai net nesutelpa. Tai gražus bendruomenės susibūrimas, atsiveriantis Šilainių stigmatizaciją dėl kriminalinio Šilainių įvaizdžio. Greta tako į koplyčią pastebima kultūrinio paveldo nuoroda į Linkuvos dvarą. 1680 m. šis dvaras Andriaus Młodzianovskio padovanotas Kauno jėzuitų kolegijai, tačiau šiandien jis apleistas.

Šiai dienai buvęs dvaras visiškai neprimena dvaro. Nebeliko išpuoselėtų sodų, išlikusios skulptūros ir fontanai griūva, tvenkinys neprižiūrimas, dvaro rūmai (nors ir yra gyvenami šeimų) apleisti, sienos trupa. Dvaro sodybos teritorija visiškai neprižiūrima, pilna sugriuvusių, griūvančių arba apleistų ne dvaro laikotarpio statinių, kurie aplinkos tikrai nepuošia. Taip šiai dienai atrodo beveik 500 metų puoselėtas dvaras.⁴

Linkuvos dvaro apleistumas byloja ir kultūrologinį aplaidumą, neatsakingumą neoliberalių transformacijų epochoje. Atnaujinus šį dvarą, jo fontanus, be abejo, Šilainiai įgytų svarbų kultūros objektą, darantį įtaką šio rajono tapatybės interpretacijai. Tokio urbanistinio aplaidumo pobūdžio klausimais A. Samalavičius yra parengęs pokalbių su garsiais architektais ir urbanistais ciklą⁵.

Prie Šilainių rajono lankytinų vietų reikia pridėti dar dvi įstaigas, skirtas žmonėms su negalia. Tai privatūs slaugos namai, skirti nevaikštantiems arba sunkiai vaikštantiems ligoniams, ir vidurinė neįgalių vaikų mokykla. Pastaroji yra kiek arčiau Šilainių bažnyčios, o privatūs slaugos namai – kitoje gatvės pusėje nuo koplyčios.

Tačiau reziduojantys Šilainiuose visuomet gali atrasti savo asmeninių, pri-

vačių takelių bei pasivaikščiojimų maršrutų. Henris D. Thoreau teigėdavo, kad geriau jaučiasi eidamas pasivaikščioti po Voldeno (Walden) apylinkių miškus Vakarų link, nei grįždamas Rytų link: mat XIX a. Vakarinė JAV dalis buvo mažiau industrializuota nei Rytų pakrantė⁶. Apie Šilainius galima pasakyti panašiai, tik čia krypčių pavadinimai kiti: kai judama Šiaurės link, Šilainių riboženkliu tampa „Megos“ multifunkcinis prekybos centras/molas su visu savo simuliakrinės tikrovės pasauliu⁷, sutraukiantis automobilių srautus ir vartotojiškus poreikius; o kada judama Pietų link jau Slėnių dalyje prie Antrosios klinikinės ligoninės, atsiduriama prie šlaito, nusėto pakrypusiomis trobelėmis, mediniais garažais, žvyrkelio gatvelėmis ir tarp jų – laiptais, vedančiais žemyn į Raudondvario plentą. Šioje dalyje girdėti pavienių kiemsargių lojimas ir iš šulinio semiamo vandens garsai. Perfrazuojant Henri H. Thoreau, galima sakyti, kad dvasiniu požiūriu einant į Šilainių „Pietus“ galima jaustis geriau, nes tolstama nuo Šilainių postindustrinės „Šiaurės“. Kalbant tiksliau, šie „kaimietiški“, urbanizacijos nepalieti Šilainių „Pietūs“ priklauso Slėnių rajonui, kuris gali imponuoti ieškantiems „kaimo“ mieste.

Kauno mieste yra ir kitų rajonų, kuriuose „kaimas“ mieste dar ryškesnis. Šančių rajone, kurių gatvių pavadinimai yra tokie kaip Vokiečių g. ar Danų g., tarp Juozapavičiaus pr. ir Nemuno upės krantinės driekiasi dviaukščių medinių (daugiau ar mažiau suklypusių ir pasvirusių) namų kvartalas, kuriame galima patirti provincialią XX a. pradžios dvasią. Turint omenyje tokį Šančių kontekstą, itin šmaikščiai atrodo projektas „Draugiška

zona 5“: šio projekto metu sukurtas filmas „Shan Či“ – kūrybingas žodžių ir idėjų žaismas, kuriamas kontrasto principu, kada iškyla asociacija su Šanchajaus megapoliu Kinijoje⁸. Tai socialinis-mėninių projektas, sukėlęs nemažą susidomėjimą, apvainikuotas konferencija „Visuomenės grupių tyrimai“, kuri įvyko VDU 2014 m. lapkričio 16 d. pristatant fotografijos parodą iš Šančių gyvenimo.

Ši idėja artima „Šilainiai Project“ iniciatyvai, kai meniniais projektais siekiama naujai pažvelgti į tam tikras erdves ir kartu suaktualinti tas erdves tarptautiniame kontekste. 2016 m. Šilainių biblioteka, turinti menininkų rezidentūrą Lietuvos emigrantams iš Anglijos, organizavo vaikų kūrybines dirbtuves. Taip pat „Šilainiai Project“ iniciatyva buvo surengta fotografijos paroda „Blokinių namų kaimynystėje“, kuriai vadovavo Šilainiuose gimusi ir augusi Evelina Šimkutė, vėliau išvykusi į Angliją, bet jaučianti, kad „Šilainiai jos nepalieka“. Šios parodos koncepcija – Šilainių erdvėje jaugusios stiprios savivokos ir tapatybės šaknys, kurios nenutrūksta net išvykus svetur, o kartais iš kitos erdvės kaip tik dar geriau pajaučiamos ir aktualizuojamos. E. Šimkutė Šilainių bibliotekoje rengia „Arbatos su menininkais“ ciklą, kviečiasi žinomus menininkus iš užsienio, kad šie kurtų viešosiose Šilainių erdvėse ir gyventų šilainiškių namuose. Savo noru ir lėšomis į Šilainius yra atvykę kūrėjai iš tokių šalių kaip Škotija, Ja-

ponija, Australija, Anglija. Taip tarptautiškai suaktualinamas pats rajonas ir kartu skatinama į jį pažvelgti kitaip, iš neįprastų perspektyvų.

Vienas tokių pavyzdžių būtų „The Lake Twins“ pasivadinusios menininkės – seserys dvynės iš Anglijos Lydia ir Pheobe Lake, atvykusios kurti meno viešosiose erdvėse⁹. Jos ypač susidomėjo Šilainių rajono pasikartojančiomis geometrinėmis formomis, jų dėmesį patraukė požeminė perėja Šarkuvos gatvėje.

Anot projekto vadovės, užsieniečiai taip pat mėgsta kurti po balkonais arba prie takelio netoli Linkuvos dvaro sodybos. Šilainiuose išlikęs dvaras juos ypač domina.

Šio projekto vadovę Eveliną nustebino pozityvi šilainiškių reakcija, kylanti matant greta kuriančius užsienio menininkus.

Ateityje planuojama įtraukti daugiau meno šakų į šį projektą, susieti įvairias urbanistinio meno kryptis – gatvės meną, meną viešosiose erdvėse, Šilainių gatves pripildyti muzikos transformuojant Šilainius į savotišką tarpdisciplininio audiovizualinio meno erdvę. Taip kuriama ne tik urbanistinė estetika – meno įtraukimas labai reikšmingas Šilainių ir šilainiškių savimonės formavimuisi bei plėtojimui: per meną geriau atskleidžiamos egzistencinės patirtys, slypinčios už pilkų daugiabučių mūrų, kuriame tos erdvės egzistenciniai naratyvai, apmaštomą daugialypę Šilainių tapatybę.

IŠVADOS

Šilainių transformacijos, apimančios socioekonominį dinamiškumą ir architektūrinį hibridiškumą, liudija kitokią

urbanistinę sanklodą nei JAV, kur užmiestyje įsikūrę prekybos centrai atitraukia pirkėjus nuo pagrindinės miesto

dalies ir jo kultūros. Šilainiuose prigijo stambiojo kapitalo (veikiančio per prekybos centrus) ir smulkaus verslo (veikiančio per turgavietes) mišinys.

Šilainių miegamasis rajonas yra įgijęs kultūrinio ir socioekonominio hibridiškumo, yra transformavęsis į postindustrinį miesto rajoną, turintį savitą veidą. Linkuvos dvaras, sakralinė architektūra, sporto ir pramogų centrai, sovietinio paveldo daugiabučiai, supantys modernius

kotedžus ir privačius namus, atspindi skirtingas urbanistines patirtis ir jausenas, taip pat ir skirtingus gyventojų socialinius sluoksnius.

Kultūrologiniu požiūriu svarbu pabrėžti Šilainių plėtojamus meno projektus, kultūrinę menininkų veiklą tarptautiniame kontekste. Artimiausiu metu galima tikėtis Šilainių ir Šančių rajonų lyginamosios socialinės-meninės analizės.

Literatūra ir nuorodos

- ¹ Baudrillard J. (1999). *The Consumer Society: Myth and Structures*. London: Sage Publications.
- ² Norkus Z. (2008). *Kokia demokratija? Koks kapitalizmas?* Vilniaus universiteto leidykla.
- ³ Bell D. (2003). *Kapitalizmo kultūriniai prieštaravimai*. Vilnius: Alma littera.
- ⁴ Linkuvos dvaras. Prieiga per internetą: <http://laisvalaikiskartu.weebly.com/dvarai/linkuvos-dvaras>
- ⁵ Miles F. Malcolm (2014). Neoliberalųjų miesto vizijų saulėlydis ir urbanistinio atsinaujinimo viltys. A. Samalavičius, *Nelaisvės formos: pokalbiai apie ekonomiką, miestokūrą ir krizes*. Vilnius: Kultūros barai.
- ⁶ Thoreau D. H. (1999). *Voldenas, arba gyvenimas miške*. Vilnius: Baltos lankos.
- ⁷ Baudrillard J. (2002). *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos.
- ⁸ Caroll, Ed., Gelūnienė, V. (kuratoriai) (2014). Foto paroda: Miesto tyrimai: viešumo patirtys. Draugiška zona 5. VDU lapkričio 16 d.
- ⁹ Šimkutė, E. (2016). Daugiaaukščiai Šilainiai atgims mene. Laikinoji sostinė. Prieiga per internetą: <http://kultura.lrytas.lt/meno-pulsas/daugiaauksciu-silainiu-istorija-domina-net-jonus-ir-australus.htm>; <https://evelinasimkute.com/2016/12/23/in-the-press/>